

విశ్వ జనీన గ్రంథావళి

సంపాదకుడు : శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి

రత్నా కిరణము

సా హితీ స మి తి

రేపల్లె. తెనాలి, గుంటూరు.

రాజమహేంద్రవరము. వీరాపురము.

మార్కెట్టపల్లి - సికిందరాబాద్.

నాంపల్లి - హైదరాబాద్ (దక్షిణ)

రత్నా కరము

(గీతికా సూత్రము)

తల్లా వజ్రత
శివ శంకర శాస్త్రి

సాహితీ సమితి
సికందరాచార్య . హైదరాబాద్

అన్ని హక్కులు కృత్తివాస తీర్థులవి
ప్రథమ ముద్రణము 1946

Meezan Printing Works
Hyderabad (Deccan)

అంకితము

శ్రీ వజ్ర బాబు రావుకు

|| |

i

హర్ష ఛాందము

(సంచారసమయము. అలంకరించి యున్నగదితో
తల్పముమీద భృమర వండుకొని యుండును.
ఆమెసఖి శాంత ప్రకృతి నున్నది.)

శా ౦ ౭

ఏల వివిపించుకో వీయాత్తజనవాక్కు ?
నీకోపమై యేము నెగులుచు లైతిమే :
ఓ చెలీ, ఓ చెలీ, ఊర్పుతావులె కాని
వలుకుతేనియ చినుకు చినుక వేమే చెవుల ?

ఓనఖీ, ఓనఖీ, ఊరకే నావైపు
శూన్యదృక్కులతోడ చూచుచున్నా వేమే :
వింతవర్తనముచే వెరిగి యేమో యన్న
కంక మామతులలో జనియించుచున్నదే :

ఓచెలీ, ఓచెలీ, ఒకకొంక తడ వేలా
నవ్వితివి జాలిగా నామోము వీక్షించి..

నిర్నిమేషముగా నింగి నవలోకించి
మరికొంత తడవునకు మందస్మితాస్యవై
ఓనఖీ, ఓనఖీ, ఒత్తిగిలి యొకవైపు
గాత్రవల్లక స్వయంగాహమ్ము చేశితివి :

నెచ్చెలీ. నెచ్చెలీ. నీగభీరస్వాంత
 రత్నాకరమ్ములో. రాజుచున్నది కీలీ :
 మావముద్రిక వీడి. మర్మమ్ము విడనాడి
 నీవ్యధం దెలుపవా నెచ్చెలీ. నెచ్చెలీ :

పలుకవా పలుకవా. పాటరాధరదీప్తి
 వంతర్హితము నేయ నగునె యాస్యమ్ములో ?

నీలోలకవ్రజా విచయమ్ము నెచ్చెలీ.
 చెక్కిళ్ళలోయలో చిక్కువడ్డది సుమీ :
 నానఖీ. నానఖీ. నగుమోము నెలవంక
 కాలదారాదరాకాగ్రాంతమ్ము కా నేం :
 ఆదిత్యభగవాను డస్తమించుటజేసి
 ముకుళించెనా నీను ముద్దుకమదామరల్ :

చూడవే చూడవే శోభామయం బైన
 ఉద్యానవనవాటి నోచెలీ. ఓచెలీ :

మరకతోన్నతవీతి మల్లె యారోహింఓ
 ఓలగం బున్నదే యుద్యానవనీమలో.
 చూడవే చూడవే. శోణకుబ్జాకంబు
 కంటకాంబికములన్ గాచుచున్నది వనిన.

జాలమార్గమునెంట చల్లగా మెల్లగా
 మలయుచున్నది పక్షి. మంద పవనూపంబు.

పూర్వ భాగము

విడువవే, విడువవే, విడువవే తల్పితము,
విరిసెజ్జపై చెలీ. విళిమింతువు గాని.

ఒంటిగా గూర్చుంద ముపవనమ్మున మనము:
పీచునసులో బాధ విమ్మళించును కొంత.
ప్రియసఖీ, ప్రియసఖీ విగుప్త విడువవే యిక,
బాగించుకొందు పీ జార యేదో గాని.

పలుకవా పలుకవా, ప్రాణాధికవు నిన్ను
విసిగింప కికనైవ వెడలిపోదును గదే :
కనుదోయి దెరచి నన్ గనుగోని పక్షప
నిష్క్రమించెడుదాన నెచ్చెలీ నెచ్చెలీ :

భృమర

(లేచి. తల్పముపై గూరుచుండి)

వీడి చనబోకు మీవేళ నను ప్రియసఖీ :
తాళజాలక తలపుతరగ గమితాకులకు
వెతల పాతైన యీవివళ దుర్బలహృదయ
వీడి....

హనసులోని సముద్రమధనమ్ము ప్రియసఖీ,
తెలుపు తెలుతో నాకు తెతయకున్నది గదే
వీడి....

అనురాగవతి యైన అమ్మ కీవరలోనె
కొలదిగా నామీద కోపరేఖలు కలవు
వీడి....

కోబించి కోబించి ఖద్రజీవితముపై
అంతంత మాత్రమే ఆసక్తి మిగిలినది
వీడి....

శాంత

(తర్జుని నోటిపై నుంచికొని)

అశుభవాక్కులు నోటి అనుచితము రావిచ్చు
పైన వెగలేల చెవుమా,
ఓ చెలీ, అవుడె జీవనలీలపై :

అరోగ్యవతివి నీ వాహ్లాదము త్యజించి
బ్రతుకుపై రోవినావే
ఓ చెలీ, ప్రథమ యౌవనమునందే :

కావ్య నాటక కళాగ్రంథజాలము తెరవ
కవిశమ్ము పర్యంకమే
ఓ చెలీ, ఆశ్రయించెద నేటికే :

మనసులో దిగులుచే మధనపకు చీరీతి
ఊరకే కృశయింతువా. ఓ చెలీ,
ఉచిత మేమో చూడవా :

పూర్వ ఛా గ ము

గుప్తి యేటికి : నీకు గూర్చుదానను గదా
ఎవనిపోవగ నేటికే, ఓ చెలీ.
నాకు వివరింపరాదే :

భ్రమ ర

(దీనముగా చూచుచు)

నీవే నాకు, నీవే నాకు
నావపు దుఃఖనదిని గడప....నీవే....

చింతాకాగ్రాంత చిత్తమునందు
సడలిపోయెను సహజ పటిమ....నీవే....

తేకువ యెట్లా తెచ్చుకొనుచు
తెలుపుదు మనసుతెరగు చెలీ :....నీవే....

ఆదిని నాకు అభయహస్త
మొసగ వలయు ఓరిమితోడ....నీవే....

అయిక పూనవలదు నాపై :
చెలీ. అపుడు చెప్పగల్గుదు....నీవే....

హేయభావ మెంతమాత్రము
చెలీ. నాపై కలుగ రాదు....నీవే....

కాంక్ష

(భ్రమరను కాగలించుకొని ముద్దాడి)

న విన్నవదై నను నమ్మవె ప్రియసఖి :
 ఏటివలుకు లివి : హేయభావమా
 ఎన్నడు గానీ ఏగతి గలుగును.....న....

ఏకయి చెలియా, నే నెడి యైనన్
 విండు చుననుతో నెరవేర్తుమగా.....న....

ఏది హితమొ నీ, కేయది నుఖదమొ
 శ్రీమ చువి యెంచక నమకూర్తుమేగా.....న....

తమవులు రెండుగ కనబడుచున్నను
 అంతరంగముల నద్యయరూపమె.....న....

భ్రమర

అమ్మ క్రొమ్మర నన్ను అత్తవారింటికే
 పొమ్మనుచు వలుమారు పోరు పెట్టుచునున్న
 దేమి చేయుదు సఖీ, ఏది మార్గము సాకు :

నా మదిటిపై కాంతి నలువ వ్రాయనె లేదు :
 దీర్ఘ జీవితము నేతెరగునక గజ్జిల్లజను :
 ఏమి....

శ్రీహర్షోర్విశ్వాశో మో ని ల య మ

శ్రీ. హర్షోర్విశ్వాశో 5[5]

విడువవే. విడువవే. విడువవే తల్పము.

విరినెజ్జనై చెలీ. విశ్రాంతి పు గాన. ౧౦౦

ఒంటిగా గూర్చుంద ముపవనమ్మున మనము.

వీ మనసులో బాధ నిమ్మళించును కొంత.

ప్రియసఖీ. ప్రియసఖీ బిగువు విడువవే యిక.

భాగించుకొందు నీ బాధ యేదో గావి.

పలుకవా పలుకవా. ప్రాణాధికపు నిన్ను

వినిగింప కికనైన వెడలిపోదును గదే :

కనుదోయి దెరచి వన్ గనుగోని పడెన.

నిష్క్రమించెడుదాన నెచ్చెలీ నెచ్చెలీ :

భృ మ ర

(లేచి. తల్పమునై గూరుచుండి)

వీడి చనబోకు మీవేళ నను ప్రియసఖీ :

భాగజాలక తలపుతరగ గమితాకులకు

వెతల పా లైన యీవివళ దుర్బలహృదయము.

వీడి....

మనసులోని సముద్రమధనమ్ము ప్రియసఖీ.

తెలుపు తెలులో నాకు తెలియకున్నదే గదే

వీడి....

అనురాగవతి యైన అమ్మ కీవరలోనె
కొందిగా నామీద కోపరేఖలు కలవు
వీడి....

క్షోభించి క్షోభించి ఖద్రజీవితముపై
అంతంక మాత్రమే ఆసక్తి మిగిలినది
వీడి....

శాంత

(తర్జని నోటిపై నుంచికొని)

అకుభవాక్కులు నోట అనుచితము రానిచ్చు
తైన వెగ లేల చెవుమా,
ఓ చెలీ, అపుడె జీవనలీలపై :

ఆరోగ్యవతివి నీ వాహ్లాదము త్యజించి
బ్రతుకుపై రోసినావే
ఓ చెలీ, పృథమ యౌవనమునందే :

కావ్య నాటక కళాగ్రంథశాలము తెరవ
కవికమ్ము వర్యంకమే
ఓ చెలీ, ఆశ్రయించెద వేటికే :

మనసులో దిగులుచే మధనపకు చీరీతి
ఊరకే కృశియింతువా. ఓ చెలీ,
ఉచిత మేమో చూడవా :

పూర్వ ఛా గ ము

గుప్తి యేటికి? నీకు గూర్చుదానను గదా
నివసిపోవగ నేటికే, ఓ చెలీ,
నాకు వివరింపరాదే !

భృంశుర

(తీనముగా చూచుచు)

నీవే నాకు, నీవే నాకు
నావపుదుఃఖనదిని గడవ....నీవే....

చింతాకాగ్రాంత చిత్తమునందు
సదలిపోయెను సహజ పటిమ....నీవే....

తేకువ యెట్లా తెచ్చుకొనుచు
తెలుపుదు మనసుతెరగు చెలీ!....నీవే....

ఆదిని నాకు అభయహస్త
మొసగ వలయు ఓరిమితోడ....నీవే....

అయక పూనవలదు న్నాపైః
చెలీ, అవుడు చెప్పగల్గుదు....నీవే....

హేయభావ మెంతమాత్రము
చెలీ, న్నాపై కలుగ రాదు....నీవే....

శాంత

(భ్రమరను కాగలించుకొని ముద్దాడి)

న విప్పడై నను నమ్మవె ప్రియసఖి :
 ఏటిపలుకు లివి : హేయభావమా
 ఎన్నడు గావీ ఏగతి గలుగును.....న....

నీకయి చెలియా, నే నెడి యైనన్
 వింతు మనసుతో నెరవేర్తుమగా.....న....

ఏది హితమొ వీ, కేయది ముఖదమొ
 శ్రీమ మవి యెంచక నమకూర్తున్నానె...న....

తనువులు రెండుగ కనబడుచున్నను
 అంతరంగముల నద్వయరూపమె.....న....

భ్రమర

అమ్మ కృష్ణుర నన్ను అత్తవారింటికే
 పొమ్మమచు పలుమారు పోరు పెట్టుచునున్న
 దేమి చేయుదు సఖి, ఏది మార్గము చాటును

నా మదిలోపై శాంతి నలువ వ్రాయనె లేదు :
 దీర్ఘ జీవితము వేతెరగునం గదాపుడుమా :
 ఏమి.....

అమ్మ కెప్పుడు లోక మన్న భయమే కాని
పుత్రికా హృదయంబు పొగిలిపోవుట యెరుగ
దేమి....

అనురాగ రహిత మైనట్టి కాపురము నే
చేయ లే నని చాల చెప్పి యేడ్చితి నెంతో
ఏమి....

ఆగ్రహృదయం బున్న, ఆధునికహృదయాల
అనురాగ విద మేమొ అమ్మ యెరుగనె యెరుగ
దేమి....

అచటి కేగుటకన్న అత్తహత్యయే మేలు !
పడలేను, పడలేను బాధ చీపయి సఖీ !
ఏమి....

శాం త

పోవలదు లే అచటి కింకి - అమ్మ
పోర చీపయి విడిచివు శంకి.

ప్రసవకోమల మెనయెడద - నీది
బాధ పెట్టిన మొదలె చెడద :....పోవలదు....

యమమూతనలు మరల వలదు—నీకు
అమ్మనన్నది శాంతి కలదు—అమ్మ

వేరుగా భావింపబోదు—మదివి
వెక వీవు పెట్టుకోరాదు....పోవలదు....

ఉల్లాసకర మైన వింట—చెలియ,
ఉన్న వెన్నో—నేను జంట....పోవలదు....

భ్రమ ర

(ఈషసుత్సాహముతో)

అవును సఖీ. అవును సఖీ,
అమృత తుల్యవాణి సఖీ,
కాని నీవు జీవితమున,
కష్ట మెరుగ లేవు సఖీ....అవును....

అనుకూలం దైన భర
అదరించుచుండ నిన్ను
ఎటులు విడిత మగును నీకు
ఈ హృదయజ్వాల సఖీ....అవును....

జీవన మరుభూమిలోన
చింతకోడ రగిలి రగిలి
శోషణమై కాంతు గావి
సుఖ వ్రేవలు కానబడునె ? .. అవును....

ప్రకృత స్థితియందు నిరత
బాధ పడుచు నుంటె కాని
ఇచటగూడ శాంతి లేదు :
ఏమి చేయ దగును నఫీ :....అవును....

శాంత

గతముకన్న నీకు భావి
కాలము త్రిగుణము కదా :
జీవయాత్ర యేవిధాన
చేయగలవు ప్రాణసఖీ :

పుట్టినంటి నైన శాంతి
హిందజాల వేని చెల్లీ,
ఎచట సుఖము కలదు నీకు ?
ఎవరు కూర్చువారు కలరు ?

నీయవస్థ గాంచుకొలది
నిండుదుఃఖ ముదయ మొందు.
సౌఖ్య మొందు మార్గ మేది
జన్మములో ప్రాణసఖీ :

భ్రమ ర

అట్టితోవ దొరకునేని
అవరోధము చూపవుకదా :

శాంతి గాంతునేవి సఖీ,
సమ్మతంబె కదా నీకు :

అమ్మతోడ జెప్పవు కదా ?
అవల నన్ను నిరుత్సాహ
పంకమందు దోయవు గద
ప్రాణసఖీ. ప్రాణసఖీ !

శాంత

చెలియ, నీ వింతగా చెప్పగా వలెనె :
అమ్మను నీవార్త అవంతయేవి
కర్ణగోచర మేల కావలె నోసి :

గుప్తముగా నుంతు క్రొత్త వృత్తాంత.
మెరిగింతు నిజముగా హిత మేదా నీకు,
చూచి సంతోషింతు నుభ మబ్బునేవి.

భ్రమర

చూచినా నొకవాడు శుభముహూర్తమునందు
రమణీయ మౌనూత్పరత్నాకరం బొకటి.
గాగనీర్వదామమ్ము. కాని భయదము కాదు,
లావణ్యవిధి యేయ్యు లవణార్ణవము కాదు,

అమృతకలశమే. కాని హాలాహలము లేదు. . .
పవనాహతికి తుంగభంగముల్ రేగవే :

ఆస్పర్శచేత నే నఖిలచింతలు వాసి
ఆనందమూర్తినై అమృతంపు దీవినై .
రత్నప్రభల వెల్లి రమణీయరూపాన . . .
రత్నాకరమ్మునై రంజిల్లుదును నీః :

కాంత

కాంచియుండువు చెలీ, గౌతమీ ద్వార
రమ్యదేశమునందు రత్నాకరమ్ము. . .
అరుగుదెంచిని దాది అవ్వోటనుండి .
నెచ్చెలీ, నెచ్చెలీ, నీలోనిమాడ్చు . . .
అంత కంతకు వాకు అవగతం బయ్యె.
మరుగుచేసితి వొక్క మాసకాలమ్ము
విబ్బరముగ చెలీ, నీరహస్యమ్ము :

ప్రణయ వృత్తాంతంబు ప్రథమమ్మునుండి
విడువకుండ కృపమ్ము వివరింప గదవె :

భ్రమర

అప్రభాతము జేళ ఓ కాంతా
అభీజనుల సౌధావ . . .

కుట్టిమము వేదిపై ఓ శాంతా . .
కూర్చుంటి వదినతో ..

అయింటి భామినుల కో శాంతా
అప్పురాలట వదిన . . .
కుశల మడిగిన పిదప ఓ శాంతా
గోష్ఠి చేసిరి వారు. ..
నే పరధ్యానముగ ..
వింగి కాంచుచునుంటి ..
చూచుచుండగ నట్లు ..
సూర్యకాంతులు పడిన వో శాంతా
మస్తకమ్మును ద్రిప్పి ఓ ..
మరల కన్నులు విప్ప ..
ఆవిర్భవించినదో ..
అభినవాకారమ్ము ..

శాంత

(జుజుమ తట్టి నవ్వుచు)

అంత యభినవ మైన ఆకార మొక్కొ
దిగ్భ్రమ పుట్టించు దివ్యకేజింటా :
పురవివాసమునం దపూర్వ మైనట్టి
మోహనాకృతి గాంచి ముగ్ధ వైనావా :

(కేరిపార జూచును)

భృమర

(ముని ముని నవ్వుతో)

అట్టాలకమునుండి	ఓ శాంత
అపురుష విగ్రహము	..
వాల్చి నిజశీర్షము	..
వంపు సోపానములు	..
దిగుచుండు సమయాన	..
తిరికించిన నమ్మ	..
చివర సోపానము	..
చేరినంతనె నన్ను	..
విప్పుకన్నులతోడ	..
వీక్షించె ఆమూర్తి	..

శాంత

ప్రథమ వీక్షణమందె యాతడు
భృమర కీటం బైన న్యాయము
చెప్పుచున్నవి జాణవారిన
చెక్కితులు చెలియా :

భృమర

తెలియకుండగ నాకె అయ్యెడ
దేహ మెట్లో లేచి నిలిచెను

వేదికాస్థలిమండి నెచ్చెలి.

వేగిరం పడుచు.

అవల నాతడు మెట్లదరిగా
అవనతానమ డగుచు కుట్టిమ
మార్గమున నరుచేరసాగెను
మందగమనమునన్.

పిల్లరము లేదెమొ, లజ్జయొ :
నిందుదృక్కులు నిలుపజాలక
చూచితివి కడగంట నాతవి
శుభ్రవదనంబున్.

నాలు గడుగులు వేసి యాతడు
వన్ను గమగొవి వెతడ కమ్మల.
శిరము వాలిచి పోవసాగెను
శ్రీమృ గమనమునన్.

కాంతు

(ఉత్సాహముతో)

అవును సకియా, ఆతిథిలోచను
డగును గాక. ద్వితీయపాఠము

విలవగలుగునె కాంచకుండగ
వీముఖాబ్జంబునన్ :

భృ మ ర

అదియె వల్లభు నామధేయము :
అక్షణంబున నాకనుంగవ
కలిసిపోయిన దెట్లా ఆయన
కలువ కన్నులలో.

నానమీవద్వార సరణిని
నడచి లోనికి బోవు నదనున
వరపె నాపై నతడు దీర్ఘ
పాంగ వీక్షణమున్.

సఖియ, కృష్ణుర వజ్రలేప
స్థగిత వేదికమీద సుపవే
శించితిని జనియింప నలజడి
చిత్తకుంజములో.

శాం త

(వక్రముగా జూచి చిరునవ్వుతో)

నిన్ను జూడగ మరల నేదో
నెవముపై నరుదెంచినాడా :

అన్యథా యెటు లగును చెలి, నీ
వయస్కాంతమవు.

భృమర

తిరుగ రాలే దకడు చెలియా.
దీరచిత్తుని ఛాతి దోచెను.
యవతి గనుగొనినంత మాత్రన
ఒకలు మరచు నొకో :

కట్టుకొని యున్నాడు సకియా,
పట్టుకమ్ముల దుకూలమ్మును
విడిచి చెంగులు, విండునడకను
వీలవలెననినగా.

కాల్చియున్నా డర్థబాహుల
ధవళ కూర్పాసమ్ము చెలియా,
కొంగి చూచుచునుండ వక్షో
ద్యుతులు కుతుకమునన్.

ఆమనోహర దీర్ఘ బాహువు
లందు లలికాశోభ కూటనా
కూడదో. మరి నాకుమాత్రము
గోచరించినదే.

శాంతము

బాగు బా గోప్రియసఖీ, ఆ

బాహులతికలు నీ తనూలత

నల్లిబిల్లిగ నల్లకొను లే

అదిర కాలములో !

(భ్రమర సిగ్గుతో లేచి, వాతాయనమున
గూరుచుండి, ఉనవని నువతిక్షించును)

ఏదీ, ఇంచుక తిరుగు భ్రమరా,

ఈ కఠోర హిమాంశు రుచిలో

తేజరించున్నావు గిరిజా

దేవి చందమునన్.

ఆ త్రిలోచనమూర్తి వీనయ

నా మృతోర్ముల దేలియాడుచు

చెలియ, నీవదనప్రభంగ

శ్రేణి జేరునులే !

భ్రమర

(గంభీర వదనముతో)

అంత సులభం బైన దని తలంపగ రాదు ;

అది కాక ప్రియసఖీ, ఆవదద్వయి జేరి

జీవితము సఫలమ్ము చేసికోవలె నేనె.

గ్రహించితివా లేదా కాని నావల్లభుడు
చూడగా చూడగా సులభసాధ్యుడు కాడు.
ఉత్తమాన్వయమునం దుద్భవించినవాడు
సుగుణాలలో తమాళోభ కలిగినవాడు.

శాంత

అంత గుణవంతుండు కావున
అప్రియోచన మత్తగజపతి
భృమరికా కుచకలకవారీ
బద్ధు డయి పోవున్ :

భృమర

(నవ్వి తల వంచుకొని)

అనాడు మొదలుగా అన్యోన్య వీక్షణము
వక్షకాలముదాక ప్రియచింతనే లేదు.
గమవించి యొకనాడు కంఠస్వరము నేనె
దూరమ్మునందుండి తొంగి చూచితి న్నియుని.

విరివేషమ్ముగా నిలిపె నాపై కనులు.
జేమమ్ముగా మందె గండవలక ద్వయము.
చెదరి యొప్పుది కేశజాలమ్ము విడి విడిగ
పాప, మాతడు పాదపశుచున్నటులు తోచె.

కాంక్ష

చెప్పనేటికి నింక వేరుగ
చెలియ. నీపై రక్తి చేతనె
మౌనముగ కృశించినా దా
మానవోత్తముడు :

భ్రమ రుచి

కాదు కాదే. కొంతకాలమ్మువకు గాని
అంకురింపనె లేదె అనురక్తి నాధువకు.
వ్రశించినా డంట వ్రధమ వర్యాయంబు.
నే నెవ్వ రని వధూనిక గాంచి యొకనాడు.

మాటమాటల నడుమ మరల నావృత్తాంత
మడిగినాడట చెలీ. ఆమీద నొకసారి.
మరియొక్కసారి యీమందభాగ్య భవిష్య
దాకాదులనుగూర్చి అడిగినాడట చెలీ :

పోవుచున్నార మీపురినుండి త్వరలోనె
అని వధూనిక తెలువ. అవనమ్మున కళల్
తరిగిపోయిన వంట తక్షణమే పఖీ :

శాంక

(మృదువుగా చపేటికి వేసి)

సంకయాత్మకురాల, ఆతవి
స్వాంత మతి వేలమ్ముగా నీ
అలికరూప విలాసవాగుర
లగ్న మైపోయెన్.

భ్రమర

కుదట వడినది మనసు, కోర్కు లీరికలెత్తె .
సాహసోద్ధీప్తిమై సారెసారెకు నేనె
విర్భరమ్ముగ నాడు నిండుచూపులతోడ
కనుగొంటి హృదయేకు కనులకరవే తీర.

ఆదిలో వల్లభుం డాలోల నేత్రాల
వీక్షించె నెచ్చెలీ. ఈషత్త్రపారేణ.

వెడదకన్నులతోడ వీక్షించె నావలను,
అననమ్మున మందహాసాంకురము తోచె.

అవివాహితుడు ఏరియుం డన్నవృత్తాంతంబు
కర్ణజ్వరము వోవగా దెల్పినది వదిన.

చాం చి

తాపకార్థాంత చోచన
వాళధిష్ఠముచేత నాశని
వజ్రపంజర నన్నిభం బగు
స్వాంత మానాడే.

కరగి క్రమముగ పూవుదేరియి
కరణి సారశ్యంబు మధురిమ
సంక్రమింపగ త్వన్ముఖమ్ముగ
జాలు వారెనులే !

భ్రమ ర

జాలువారినమాట సత్య మౌను : తదాది
వల్లభుం డనుదినము వచ్చుచుందెడివాడు
వీక్షణోత్సుకత మావీధి మందపునడలి.

సకియరో, ఒకనాటి నందె చీకటివేళ
ద్వారభూమి నొకింత దాటిపోయినవాడు
నను గాంచి వెనుదిరిగి నాలుగడుగులు వేసె.

దైర్యమ్ము పూవి నే ద్వారసీమను జేర
అడిగె నాసేమమ్ము నమృత వాక్కులతోడ.

పట్టనమ్మును విడిచి నయనించు సమయమ్ము
దరియుచుండగ, నాకు తత్తరమ్ము జనిగె.
ఉత్కంఠతో వేచి యుంటి దేహాశీమీద
వల్లభాగమనంబు వాంచింది యొకనాడు.

నా యదృష్టవశాన నాటిరాతిరివేళ
దీపావళికాంతి దృగ్గోచరు డైన
నాదుండు మెల్లగా నాసమీపమున జేరు
క్షణమునందే యెట్లా గడవవెనుక బోయి
విర్నిమేషమ్ముగా విలువంబడితి నేను.

నామోము వీక్షించి నాదు దించుక యాగి
నరణినే మృదువుగా సాగిపోవుచు నుండె.

గుండె దడదడ గొట్టుగొనుచున్న నెట్టులో
తెమలించుకొని గొంతు, తెచ్చికోల్ చైర్యాన
మందమ్ముగా రేపు మాప్రయాణం బింటి.

నాదుండు తోడనే నను జేరి చల్లగా
అప్పడే పోదువా అయ్యో అని విట్టూర్చి
మన సమాగమ మెప్పుడు మరల అని ప్రశ్నించె.

కాంత

మంచిమాట : ముందు పీపు
మాటలాడ కుందువేని
వెడలిపోవువాడె యతడు :
వియోగంబు తప్పనిదే !

భ్రమర

తెరపు వడియె నో రెటలో
దేవికరుణ : కాని తగిన
బడులు పఠక జాలనైతి
ప్రాణేశ్వరుతోడ చెలీ :

ఏమొ తెలియ దంటి : పాప
మింతమొగము చేసికొన్న
నాదు డనియె మందముగా
నఱచిక్కులు చూచి యిట్లు :

“ ఇంతటితో సరియేనా ?
ఎన్నెన్నో ఆశ యిన్న,
వంగణమ్ములోనికి నే
నరుదెంతున మాటాడగ !”

వదినయలికి వయనంకనె
వల దంటిని లోని కతవి.
పాప మెంత మనసులోన
కాద పడెనో హృదయేకుడు :

“అటు లగునెడ వీనేమ
మృప్పుడవును వ్రాయుదువా ?
వంపుదువా నీఛాయా
వటము చూచుకొనుచునుండు !”

మౌనము వహించితి వీ
మాటల కే మనుకొనెనో
హృదయేకుడు ప్రాణసఖీ !
ఎంత మందబుద్ధి నయితి :

ఇంతలోన కంఠరవం
బేతేరగ, వ్రాయుడు నన్ను
విడువలేక విడువలేక
వెడలి పోవసాగె నఖి !

అనువదమ్ము వెను దిరుగుచు
ఆకర్ణాంతవిశాలము
లగు లోచనములు నాపై
అనుగముతో జరపెను.

నిలిచి ద్వారదేశమందె
నిర్నిమేష నయనమ్ముల
జూచుచుంటి ప్రాజ్ఞేశుని
చూపుమేరదాక నభీ :

దివ్యపురుషుభంగి దోచె
దీపికావళివిరాజ
మానమూర్తి హృదయేశుడు
మార్గములో ప్రాజ్ఞనభీ :

వందుకొంటి లోని కరిగి
వర్యంకముపై, నూతన
వేదనతో ఆయామిని
వేగిపోయె ప్రాజ్ఞనభీ :

తెలియ లేదు వ్రియునివార్త
తీర్చలేదు వ్రియునికోర్కె
లోచదాయె ఉచితక్రియ,
దురదృష్టము, దురదృష్టము :

శాంత

అయినదానికి వింత ఆయాసపడ నేలః
చక్కనగులే ముందు శాంతించు వ్రియనభీ :

హవహానిక యున్న, మందమందాక్షముగ
పోవుచున్నా నంటి.—పూర్వానురాగమ్ము
తొలుకాదు నేత్యాలతో ప్రియుడు నమ గాంచి
శిరము వంకించి యెదో చెప్పబోయెను గాని
బంగారునోట ఏపలుకు రానేలేదు :

వన్నె తరిగిన జాలివదనమ్ముతో నాధు
దుగు ముందుకు వేనె—అశ్వమ్ము సాగినది :
వీక్షణస్రజముతో వీక్షించి యొకమారు
అల్లనల్లన నాధు నంతర్హితుం డయ్యె.

శాంత

ఇంతకన్న నిదర్శనం బిక
నేమి కావలె నోసి, నీప్రియు
గాఢరాగ వ్యంజకమ్ముగ ?
కంప మెందులకే :

అత్మవిశ్వాసమ్ము కోల్పిడి
నట్లు బాన్నా వోసి యబలా,
భవదమోఘ మహార్థ రూప
ప్రాభవము మరచి :

అంతరం బమ చింత యుండునె
ఆమలివం బగు ప్రేమలహరికి

కులము. సంపద. లోకవృత్తము
కూడ తాళపు పో :

అమహాగ్నిజ్వాలలో బడి
అన్నియును ద్రవియించి చెలియా,
దివ్యనూతన రూపరేఖల
దేజిరిల్లు గదే :

భృమర

అర్పించుకొందు, నన్ననుకంపతో మీరు
స్వీకరింపగ వలయు జీవితేశా : యనుచు
వంపుదును లేఖ యన, పదకర్త యైనట్టి
ప్రాణనాథునకు నాపలుకులో మాధుర్య
మెట్లు చాలును సఖీ, ఏమి చేయుదు నిపుడు :

శాంత

(ఆలోచనా పూర్వకముగా)

మరల నీ వాపురికి జని నీ
మనోహరుని జూచి రా దగు
నొక్కసారి : వహింపవలె నీ
వోర్మి యందాకన్.

ఆ త్రిలోచనమూర్తి నీనయ
నాన్మతోర్ముల దేలియాడుచు
చెలియ, నీవదపట్టభంగ
శ్రేణి జేరును లే !

ప్రమదమున నీ ప్రియనాథుని
బాహులతికలు నీతనూలత
నల్లబిల్లిగ నల్లకొను లే
అచిరకాలములో :

(భ్రమర మందహాసముతో తల
వచ్చును. ఉభయులును గాఢ
ముగా గొగిలించుకొందురు)

ఉత్తర భాగము

(సాయం సమయము. దవన ప్రగ్గీవములో ' నిష్ణాకములమీద ఇద్దరు పవేశించి యుందురు)

పూర్ణ టి

నిజమే సభా. ప్రేమ యుభయ
విష్ణు మైన దగును సభా !
అవల నేమి సంఘటిల్లె
నాలకింపవలతు సభా !

త్రి లో చ ను డు

మరుదినమ్ము పాఠేశ్వరి
మాగృహాంగణమ్ము జేరి
ధామి నీజనమ్ముతోడ
భాషించుచునుండ గంటి-

ద్వారసీమ నిలుచునన్ను
వామలోచనములతోడ
నిపుణముగా నడుమ నడుమ
విండురక్తి జూడ జొచ్చె.

ఎంతవీంతకాంచు నీను
హృదయేశ్వరిరన్నదోయి :
ఒక కటాక్షమునకె నేను
ఉప్పురమున కెగసిపోదు.

ఏనుకొలువేశ నెలపు
వేడి చనెడికలపురొద
కాలయావనమ్ము చేయ
గడగె నోయి పొణిగియి :

ఏమొ పయకదోయె గారి
యెదుట ముదిత అండుకతన
జాలి గొలుపువదనముతో
సారించిన దోయి దృష్టి.

గాటముగా నపుడు ప్రియను
కొగిలించుకొనెడి తమక
ముదయించెను: మెల్లన ని
ట్టారుపుతో లోని కేగి.

సంభ్రమమ్ము పూర్ణమ్ముగా
శాంతించినవిదప మరల
దరివినాడ నోయి నభా.
ద్వారబంధవికటభూమి.

చిల్లగా మదీయనయం
చకోరమ్ము లానసాగె
సఫీపూర్ణవికచవదన
చంద్రికాజాల మపుడు.

పైటుచెరగులోన మరగు
పరచి తెచ్చినట్లుతోచె
ప్రాణిప్రియ తనభాయా
పటము నాకు నొసగ సభా.

అవకాశమే లేకపోయె
అందుకొనగ పాప్రేక్ష్య
హస్తజలజయుగమునుండి
ఆయనర్థ బహుమానము.

చివర తెటూ హృదయేశ్వరి
, నెలవు పోయి వత్తు ' ననగ
మందహాసవదనుడనై
మంచిది శుభ మంటి సభా.

ధూర్జటి

అనల సభా, నీప్రేయసి
అభిజనమ్ము ప్రాప్తించుచు
ప్రణయలేఖ వ్రాసినదా ?
వంపినదా చిత్రపటము ?

త్రిలోచనుడు

లేదు సఖ, నాకు తెలియ

లేదు సఖ, ప్రాణేశ్వరి

వార్త లేమి కూడ సఖ :

వాడిపోయినాను సఖ :

బహుళపక్ష మైనపిదప

ప్రాణసఖీముఖ సుధాంకు

మండలమ్ము తోచె నొక్క

మారు హఠాత్సంభవముగ.

నన్ను గాంచి విప్పారిన

నయనాంబురుహమ్ములతో

చేసె సమృత సేచనమ్ము

చిగురు దొడుగ నెడద సఖ :

అవిలోకన క్షణమ్ము

నందు సఖ. హృదయేశ్వరి

భూవల్లులు ధనురాకృతి

బూనిన పరిచిత్రముగా.

చిత్రరత్నకంబలా

సీన యైనభ్రమరికా

లలితముఖాంబోరుహమ్ము

లజ్జచే వారిపోయె.

అమె యంతిమున కే
నల్ల నల్ల పోవుచున్
వల్కరింపగా మధుర
భాషణములతో ప్రియన్.

. ఏమి ప్రియా, సీకు నై
ఎదురు చూచుచున్నాను
దినము దినము, వారయే
తెలియనే తెలియలేదు.

. కుశలమా ? ఇచట నీవు
కొన్నిరోజు బంధువా ?
మనము రహస్యముగా,
మాటలాడు కొందమా ?

. వీరు కానరా దిచట,
వెడలి పోవుచున్నాను
శీఘ్రముగా మాయాదు-
చెప్పలేను క్షేమ మని ?

అన్న దోయి ప్రియురాలు.—
అంతలో నెవరో యచటి
కరుగుదేర, మరలినా
నన్య కక్ష్యలోపలకు.

పోవుచుండ బంగారు
బొమ్మ నడుమ నడుమ నా
వదన మీక్షించుచుండె
వాలుచూడ్కి సారించి.

మరల నే బలుకరింప
మందహాస చంద్రికా
మంజులాసనము వార్చి
మాదు పలుక లే దోయి :

నాలుగైదడుగు లేమ
నకువగా వెనుకదిక్కు
వినంబడెను తలు పోర
వేసినట్లు మందముగ.

ధూర్జటి

పరులు చూతు రేమొ యనెడి
భయముచేత వీ ప్రియని
అవిధాన వర్తించిన,
దనురాగము లేక కాదు.

త్రిలోచనుడు

అవును సఖా. నిజమే సఖా.
అర్చి హృదయురాలు సఖా.
శాంతమూర్తి హృదయేశ్వరి
జాగరూకురాలు సఖా !

అవుడు నేను కౌతుకమ్ము
నణచుకొనుచు వురోవర్తి
కక్ష్యలోన ప్రవేశించి
కవాటమ్ము తెరచి యుంచి-

శయ్యమీద బవ్వళించి.
శాంతముగా జూచుచుంటి
ప్రాణేశ్వరి యున్నవైపు
బాహుయుగళ మల్లెవేసి.

కదచి యు చనోపు రెండు
గడియ లావిదాన. భ్రమర
తుదకు ద్వార మోర చేసి
తొంగి చూచె నోయి సఖా !

ప్రాణేశ్వరిం గాంచు ప్రథమ క్షణమునందు
నాట్యమ్ము చేసినది సయనద్యయ మొకింత.
తెలియకుండనే లేచితివి శయ్యవైనుండి.

వరకీయ యామె యని భావింపకున్నావు-
అరుదేర నామె నీ కప్పితిష్ట ఘటిల్లు.

బింధువర్గము కల్లుబాహ్మణుండవు నీవు
ధర్మప్రకారమ్ము కగుకన్నె బెండ్లాడి
వాఁచింప కాత్మీయవంశాభివృద్ధి! యీ
వక్రమార్గమునందు వర్తింతువా నభా!

త్రి లో చ ను డు

(ఆ లో చిం చి)

నీవాక్యమ్ములు నిజమే యయినను
వరించు వనితను వర్జించుటయా!
భావికాలమున బంగరుబొమ్మకు
లేశము సౌఖ్యము లేనే లేదా!

ధూ ర్జ టి

వరకీయకునై బాధపడుదువా
నిజహిత మేమో నిర్వహింపవా ?

త్రి లో చ ను డు

ఆమెకు నాపై నమరాగము లే
దని గ్రహించుచో నవుడు శమింతును.

ధూర్జటి

(మందహాసము చేసి)

తాను వలచినది త్రైలోక్యేంద్రుర
తాను మునిగినది దైవతనిమ్మగ :

ఈప్రేమలు నే నెరిగినవే గద,
ఇవి కాశ్వత మని యెన్నడు నమ్మను.

బాధ యయిన నీభ్రమరిక నెటులో
మరచిపోవుటయె మంగళ మగు నఖ :

త్రిలోచనుడు

మరచు పెట్టులు దివ్యమంగళా కారంబు
సౌందర్యసారంపు సముదాయసదనంబు
త్రిజగతీలావణ్య శీర్షప్రదేశమ్ము
ఆత్మంతికలోర యౌవనామృతపాత్ర
మఖిలరోచిఃపుంజ హారిమణిదర్పణము
ప్రద్యుమ్నకాణిత ప్రసవనారాచమ్ము -

ధూర్జటి

పదకర్త వైవస్వజ్ఞ విశదం బాయె,
ఉద్రేకము త్యజించి ఉజ్జగింపుము యువతి.

అనురాగ మనురాగ మని తపించెద వేలి ?
అధునికబాధలకు నదియె మూలం బోయి:

త్రి లో చ ను తు

(కొంతతడ వాలోచించి)

శాంతం శివ మద్వైతమ్:
సత్యముగా వీజితనము
ఎన్నటికిని చేయ నోయి
ఈమె సమాగమముకొరకు.

అనురాగము లేనిరట్ల
అనదనోరె కుమిలి కుమిలి
తవీయించెడివాడ ననుచు
రలపదోకు పాణిసఖా:

సకల ముజ్జగించి భృషర
సాహసించి వచ్చునేని
స్వీకరింప దగునొ తగదొ
చెప్పు మోయి పాణిసఖా:

ధూర్జటి

సంఘటిల్లిన యేని సత్యమ్ముగా అట్టి
ఉత్పాతమే, అప్పుడు యోజింప వచ్చువే.

త్రిలోచనుడు

పడగల్గుదు నే బాధలు సఖుడా,
భరింపజాలను పరపీడనమును.
భ్రమరకు తూష్టింధావము కలిగిన
అవివేకిని కా సంగలాచ్చుటకు :

రక్తి లేనియెడ రసికుం డగు వా
హుగులాడునొకొ యువతి కోసమై.

ధూర్జటి

నీ వ్రతిజ్ఞవయి విలిచి యుండు వని
భావించెద నిక పరమహర్షమున.

(ఇంతలో గంట వినబడును. త్రిలోచనుడు మెల్లు
దిగి లేఖ అందుకొని వచ్చి, చదువుకొని ధూర్జటి
చేతి కిచ్చును. అతడు బిగ్గరగా లేఖ చదువును.)

“ జగతిలో నాకన్న సంశయాపన్న
ఈనాడు మెలగునే యెవ్వతె యైన;

పరిణయానస్థయే బాధాకరంబు
ప్రకృత స్తితియుగూడ భయదరూపంబు

అంధకారమునందు అల్లాడుచుండ
కానంబడియె దీవక్తికికార్చి నాకు.

హృదయంబు ద్రవియింప నిచ్చు చితిని
అద్దాని దీప్తి నే అనుసరింపంగ.

తలపోసి ధైర్యమ్ము పూను
వేళకు సమముగా వీవగా జొచ్చె
సంకయానిల. మంత సాధ్వనం బొదవె.

అత్తవారింటి కే నడుగుట కల్ల :
వీర్యుని జేరగ నేదొ భీతి జనించు.

సవనీత హృదయంబు నా మనోహరులు
నా స్రవ ర్తనమున నవయునో యేమొ.

వారితి తత్పాదవనజయుగ్మమున
అబలను కరుణతో నాశీర్వదించు.

ఆపాదపద్మాలె అవలంబనమ్ము
లగుగాక యీదీనురాలి కెల్లపుడు."

నీ వన్నట్లులు విక్రమముగానే
యోగ్యురాలె యీ యువతీరత్నము.

ఉభయులకును శ్రమ మొదవచుంకగనే
తెలివితోడ విడదీసెను గ్రంథిని.

ఏమందువు నీ విపు డీతరుణిని :
స్తైర్యము కల్గిన సరసమతివి నఖి !

త్రిలోచనుడు

స్ఫటికం బీహృదయం బి,
నఖుడా, నీ కవగతమే.
సవిధవస్తువర్ణం బిట
జాయమాన మగుచునుండు.

ఈ చాతుర్యాస్య వ్రత
మెంత సుఖద మైన రోయి !
భావలోక విహారమున
పరిపూర్ణత గాంచినాను.

జీవన గీర్వానపుల్
శీతలంపు సుధావ్రవసు

దరివివట్టి మధురస్మృతి
తరంగితం బగుచు మండు.

నేను వలచినట్టి చెలికి
విత్య మంగళమ్ము : నాకు
పాంబ శివామగ్రహమున
కాంతి క్షాంతి క్షాంతి :

1938-39

స మా స్త ము